

МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН 3 ДАХЬ ИЛТГЭЛ

Монгол Улс нь НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн Хүний эрхийн төлөв байдлын ээлжит түгээмэл 2 дахь хэлэлцүүлгийн үеэр 150 зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхээр үүрэг амлалт авсан.

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг Монгол Улсын Засгийн газар 2016 оны 4 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 204 дүгээр тогтоолоор баталсан.

Уг төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт тавих үүрэг бүхий орон тооны бус зөвлөлийг Ерөнхий сайдын 2016 оны 112 дугаар захирамжаар Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаар ахлуулан байгуулсан. Зөвлөлийн гишүүдээр 11 яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга нар, 4 агентлагийн дарга, 8 иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөл, нарийн бичгийн даргаар Гадаад харилцааны яамны Олон улсын гэрээ, эрх зүйн газрын дарга болон Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Гэрээ, эрх зүй, хамтын ажиллагааны газрын дарга нар ажиллалаа. Тус зөвлөлийн үндсэн үүрэг бол ерөнхий төлөвлөгөөний биелэлтийг ханган ажиллахын зэрэгцээ явцын дүнг жил бүрийн эхэнд ээлжит хуралдаанаар хэлэлцэж, цаашид авах шаардлагатай арга хэмжээний саналыг биелэлтийн тайлангийн хамт Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулахад оршиж байгаа. Орон тооны бус зөвлөл анхны хурлаа 2017 оны 1 дүгээр сард хийж хэрэгжилтийн явцыг сайжруулах зорилгоор яамдын дэргэд дэд зөвлөл байгуулахаар шийдвэрлэн, энэхүү дэд зөвлөлүүдийг яамдын дэргэд байгуулагдан ажиллаж байна. Мөн орон тооны бус зөвлөлийн ээлжит хурлыг жил бүрийн 1 дүгээр сард хийж, дараа сардаа хэрэгжилтийн явцыг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлдэг болсон.

Хоёр. АРГА ЗҮЙ

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг Засгийн газраас баталсны дараа төрийн болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын зөвлөлдөх уулзалтыг 2016 оны 12 дугаар сард зохион байгуулж өмнөх хэлэлцүүлгээс өгсөн зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэх явцдаа гаргаж байсан алдаа дутагдал, ололт амжилт болон зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга замын талаар ярилцсан. Хэрэгжилтийн явцад Засгийн газрын орон тооны бус зөвлөлийн хуралд гишүүний хувьд иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллүүд байнга оролцож, санал дүгнэлтээ илэрхийлж байсан.

Засгийн газрын зүгээс Хүний эрхийн төрийн бус байгууллагуудын форум болон Хүний эрхийн үндэсний комисстой хамтран бүсчилсэн хэлэлцүүлгийг баруун, зүүн, төв, говийн бүсийн 4 аймагт зохион байгуулсан. Эдгээр хэлэлцүүлэгт нутгийн захиргааны болон орон нутгийн төрийн бус байгууллага, иргэдийн төлөөллүүд оролцсон бөгөөд Засгийн газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс болон Хүний эрхийн ТББ-ын форум тус бүрээс зөвлөмжийн хэрэгжилтийн явцын мэдээллийг танилцуулж

хэлэлцүүлгийг өрнүүлсэн. Түүнчлэн Засгийн газраас Хүний эрхийн төрийн бус байгууллагуудын форум, Хүний эрхийн үндэсний комисстой хамтран НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлөөс өгсөн зөвлөмжүүдийн хэрэгжилтийн дунд хугацааны тайлангийн хэлэлцэх зөвлөлдөх уулзалтыг 2018 - ны 5 дугаар сарын 17-ны өдөр Улаанбаатар хотод зохион байгууллаа. Хүний эрхийн форумгаас НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлд хүргүүлж байгаа тайланг танилцуулах уулзалтыг 2019 оны 9 дүгээр сард зохион байгуулахад Засгийн газрын байгууллагууд идэвхтэй оролцсон.

А. БҮРЭН ХЭРЭГЖСЭН АРГА ХЭМЖЭЭНҮҮД

Цаазаар авах ялыг халах чиглэлээр /Зөвлөмж -108.2, 108.3, 108.22, 108.62, 108.63, 108.64, 108.65, 108.66, 108.67, 108.68/:

Монгол Улс нь Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пактын нэмэлт II протоколоор хүлээсэн үүргийн дагуу Эрүүгийн шинэ хуульд цаазаар авах ялыг ялын төрлөөс хасч хуульчилсан бөгөөд уг хууль 2017 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн.

Эрүүдэн шүүхийн эсрэг арга хэмжээ авах чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.35, 108.71, 108.74, 108.76, 108.80, :

Шинэ Эрүүгийн хуулийн 21.12 дугаар зүйлд “эрүү шүүлт тулгах” үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцсон.

Одоогийн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 1.9 дүгээр зүйлд Эрүү шүүлт, хүнлэг бус харьцаанаас ангид байх зарчмыг, 16.12 дугаар зүйлд Эрүү шүүлт тулгаж авсан нотлох баримтыг нотлох баримтаар тооцохгүй, харин эрүү шүүлт тулгах гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэхэд нотлох баримтаар тооцохоор, мөн хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт Тагнуул, цагдаа, авлигатай тэмцэх байгууллагын албан хаагчийн үйлдсэн гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах харьяаллыг прокурор тогтоохоор тус тус хуульчилж өгсөн.

Шүүх, прокурор, цагдаа, авлигатай тэмцэх газар, тагнуул, сэтгэцийн эрүүл мэндийн төв гэх зэрэг байгууллагад ажиллаж байгаа албан хаагчдын сургалтын хөтөлбөрт эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар хүний нэр төрийг доромжлон харьцахаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээрх сургалтыг сургалтын хөтөлбөрт тусган, албан хаагчдыг тогтмол хамруулж байна.

Түүнчлэн Монголын Хуульчдын холбооны хуульчийн үргэлжилсэн сургалтын хүрээнд зохион байгуулсан Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа ба хүний эрх сургалтад нийт 120 хуульч хамрагдсан байна.

Мөн Төрийн албаны шинэ хууль /2018/ -д заасан мэргэшүүлэх сургалтын агуулга хөтөлбөрт хүний эрхийн хичээлийг шинээр оруулан төрийн албаны бүх шатны албан хаагчдыг сургалтад хамруулж байна.

Гурав. Хүүхэд, эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс болон ахмад настан зэрэг хүн амын эмзэг бүлгийн гишүүдийн эрх, ашиг сонирхлыг

хамгаалах чиглэлээр /Зөвлөмж 108.152, 108.153, 108.154, 108.155, 108.156, 108.157, 108.158,

Хүний эрх, хөгжил, хамгааллын хүрээнд Төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлого, Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай, Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хууль, Залуучуудын хөгжлийг дэмжих тухай, Ахмад настны тухай, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулиуд болон Хүүхдийн хөгжил, хамгааллын хөтөлбөр, Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжил, оролцоог дэмжих үндэсний хөтөлбөр, Залуучуудын болон ахмад настны хөгжил, хамгааллын үндэсний хөтөлбөр, Ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрийг тус тус батлан хэрэгжүүлж байна. Хүн амын бүлгүүдийн эдгээр хуульд хүний язгуур эрхийг хамгаалж, хүнийг нийгмийн амьдралд эрх тэгш оролцох зарчимд суурилан, ялгаварлан гадуурхахыг хориглосон.

Үндэсний статистикийн хорооны 2018 оны жилийн эцсийн мэдээгээр Монгол Улсад нийт 105.6 мянган хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн байгаагийн 47,0 мянга нь төрөлхийн, 58,7 мянга нь олдмол бэрхшээлтэй байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн 10.8 хувь нь харааны, 11.9 хувь нь хэл яриа, сонсголын, 20.4 хувь нь хөдөлгөөний, 19.2 хувь нь сэтгэцийн, 6.8 хувь нь хавсарсан бэрхшээлтэй байна.

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөгжлийн ерөнхий газрыг 2018 онд байгуулан ажиллаж байна.

Засгийн газрын 2016 оны 200 дугаар тогтоолоор хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээлтэй эсэхийг тогтоон, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээнд хамруулах үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулж, хяналт тавих чиг үүрэг бүхий Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын комиссыг байгуулан, 21 аймаг, 9 дүүрэгт салбар комисстойгоор үндэсний хэмжээнд ажиллаж байна.

Монгол Улс, БНХАУ-ын Засгийн газар хоорондын 2016 онд байгуулсан буцалтгүй тусламжийн хүрээнд 250 хүүхдийг хэвтүүлэн эмчлүүлэх, 250 хүүхдэд өдрөөр сэргээн засах хөгжлийн үйлчилгээ үзүүлэх хүчин чадалтайтай “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах хөгжлийн төв”-ийн 2019 оны 5 дугаар сар ашиглалтад оруулан үйлчилгээ үзүүлж байна.

Цаашид орон нутгийн хэмжээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хүүхдэд хөгжлийн цогц үйлчилгээ үзүүлэх хөгжлийн төвүүдийг Азийн хөгжлийн банкны хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжиж буй “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд хүргэх үйлчилгээг сайжруулах, оролцоог нэмэгдүүлэх төсөл”-ийн хүрээнд Ховд, Хөвсгөл, Дорнод, Дундговь, Архангай, Дархан-Уул зэрэг 6 аймагт бүсчилсэн байдлаар байгуулна.

Үүнээс гадна БНХАУ-ын Засгийн газрын буцалтгүй тусламжаар “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тусгай тоноглол бүхий спорт, цогцолбор”-ийг 2021 онд ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна.

Хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын сайд, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спорын сайд болон Эрүүл мэндийн сайдын 2018 оны А/304, А/699, А/460 дугаар

хамтарсан тушаалаар батлагдсан “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд хөгжлийн цогц дэмжлэг үзүүлэх заавар”-т хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролын үйлчилгээнд хамрагдахад хэрхэн дэмжлэг үзүүлэх тухай, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг сургуульд элсүүлэх үйл явцын талаар, дэлгэрэнгүй тусгасан нь үр дүнгээ өгч байна.

Хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх олон нийтийн ойлголт хандлагыг өөрчлөх зорилгоор “Улаанбаатар хот дахь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн оролцоог дэмжих төсөл”-ийн хүрээнд Монгол Улсад анх удаа “Хөгжлийн бэрхшээл ба тэгш байдлын сургалт”-ыг зохион байгуулах үндэсний хэмжээний 41 сургагч багш бэлтгэсэн бөгөөд үүнээс 8 ахлах, сургагч багш бэлтгэх эрхтэй 3 трейнерийг бэлтгээд байна. Сургагч багш нар нь бүгд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд байдаг бөгөөд өөрсдийн бэрхшээл дээрээ үндэслэн бусдад ойлголт, хандлага өгдөгөөрөө бусад сургалтаас онцлогтой юм. Тус сургалтыг 2017 оноос хойш нийтдээ 300 гаруй удаа зохион байгуулж, 10200 гаруй хүнийг хамруулаад байна.

Үндэсний статистикийн хорооны 2018 оны мэдээгээр 0-18 насны 10663 хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд байна. Эдгээрээс 6518 хүүхэд ЕБС-д үүнээс 1740 хүүхэд тусгай сургуульд суралцаж байна. Сургуулийн өмнөх насны /2-5/ хөгжлийн бэрхшээлтэй 1585 хүүхэд байгаагаас 2019-2020 оны хичээлийн жилд цэцэрлэгт хамрагдсан 1076 хүүхэд байна.

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яамнаас 2021-2030 он хүртэл хэрэгжүүлэх Боловсролын Мастер төлөвлөгөөг боловсруулж дуусч байгаа бөгөөд энэхүү Мастер төлөвлөгөөнд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг боловсролд тэгш хамруулан сургах талаар тусган ажиллаж байна.

Мөн БСШУС-ын сайдын 2019 оны А/292 дугаар тушаалаар “Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг ерөнхий боловсролын сургуульд тэгш хамран сургах” журам батлагдсан бөгөөд хэрэгжүүлэх зөвлөмжийг боловсруулан ажиллаж байна.

2018-2019 оны хичээлийн жилд Японы Жайка олон улсын байгууллагатай хамтран “Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг сайжруулах” төслийг хэрэгжүүлж шаардлагатай гарын авлага, сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг 29,7 мянган хувийг хэвлэн улсын хэмжээний бүх сургууль, насан туршийн боловсролын төвүүдэд хүргүүлэн сургалтад ашиглаж байна. Мөн ерөнхий боловсролын оюуны хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сургуулийн сургалтын төлөвлөгөөнүүдийг шинэчлэн баталж, сургалтыг зохион байгуулж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй эмэгтэйчүүдэд үзүүлэх нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд онцгой анхаарч “Эх хүүхэд, нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд” үндэсний хөтөлбөрт тусган, ДЭМБ-ын дэмжлэгтэйгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй эмэгтэйн үзлэгийн орыг нийслэлийн амаржих газар, Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төвд суурилуулсан бөгөөд 2020 онд бүх аймгуудад нийлүүлэхээр ажиллаж байна.

УИХ-аас Авто замын тухай хуулийг 2017 онд шинэчлэн баталж, хуульд заасны дагуу хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн зорчих эрхийг хангаж авто зам, замын байгууламж ашигласны төлбөрөөс чөлөөлөх эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн. Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2018 оны 49 дүгээр тушаалаар батлагдсан “Авто зам, замын байгууламжийн барилгын ажил эхлүүлэх, үргэлжлүүлэх, ашиглалтад авах журам”-д “Авто зам, замын байгууламжийг ашиглалтад авах Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн асуудал хариуцсан байгууллагын төлөөлөл орох эрх зүйн орчныг бүрдүүлээд байна.

Нийтийн тээврийн үйлчилгээний 1207 тээврийн хэрэгсэл бүртгэлийн санд бүртгэлтэй байгаагаас 56 тээврийн хэрэгсэл хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үйлчлэх нам шалтай, зориулалтын шаттай байгаа нь нийтийн тээврийн хэрэгслийн дөнгөж 4.6 хувийг эзэлж байна. Цаашид хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс, ахмад настан, хүүхэд, эмэгтэйчүүдэд хүртээмжтэй нийтийн тээврийн үйлчилгээ үзүүлэхээр “Төрөөс Автотээврийн салбарт баримтлах бодлого (2018-2026)”-ын баримт бичгийг Засгийн газрын 2018 оны 321 дүгээр тогтоолоор баталсан.

Монгол-Оросын “Улаанбаатар төмөр зам” хувь нийлүүлсэн нийгэмлэг нь өөрсдийн зардлаар Зорчигчийн 482-р вагоныг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулан MNS 5876:2012 стандартын дагуу тоноглож хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг саадгүй, бие даан тухтай зорчих боломжийг бүрдүүлсэн. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн болон хүн амын эмзэг бүлгийн эрхийг хамгаалах талаарх ойлголт, хандлага өөрчлөгдөж, зам, тээврийн салбарын үйлчилгээг тэдгээрт шуурхай хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Тухайлбал: Хот хоорондын нийтийн тээврийн үйлчилгээний автобусанд ХБИ, ахмад настан, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй хүмүүс, жирэмсэн эхчүүдэд зориулсан суудлын таних тэмдгийг автобусны 1, 2 дугаар суудалд байршуулсан бөгөөд www.transdep.mn сайтад байрлах онлайн тасалбар захиалгын системд уг суудлыг сонгох боломжийг олгосон.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж –108.87, 108.93, 108.102, 108.104/ :

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийг 2016 онд баталсан. Уг хуулийг дагаж гарах 33 журам, 2 стандартыг батлан хэрэгжүүлж байна. Мөн энэхүү хуулиар үүрэг хүлээгчдийн үзүүлэх үйлчилгээний стандарт, арга зүй, үйл ажиллагааны гарын авлага зэргийг боловсруулан, тараасан.

Эрүүгийн хуулийн 4.4, 10.4, 11.7, 12.1, 13.13, 15.3, 16.4 дүгээр зүйлд Гэр бүлийн хүчирхийлэл, гэрлэлтийн хүчин, бэлгийн дарамтыг эрүүгийн гэмт хэрэгт тооцон тус тус хуульчилсан.

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.8, 108.83, 108.106, 108.108, 108.113/:

Монгол Улсын УИХ-аас Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцийн Мэдээлэл хүргүүлж, хэлэлцүүлэх журмын тухай нэмэлт протоколыг 2015 оны 4 дүгээр сарын 16-ны өдөр соёрхон баталсан.

Хүүхдийн эрхийн тухай хууль, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, Бага, дунд боловсролын тухай хууль, Дээд боловсролын тухай хууль, Сургуулийн өмнөх боловсролын тухай хуульд хүүхдийн бие махбодийн шийтгэлийг эрс хориглосон.

Шинэ Эрүүгийн хуульд хүүхдийн эсрэг гэмт хэргийг тусгайлан бүлэг болгон тусгаж, хүүхдийг гэмт хэрэг үйлдэхэд татан оролцуулах, хүүхдийг согтуурах, мансуурах байдалд татан оролцуулах, хүүхдийг хаях, төөрүүлэх, тэнүүчлэлд хүргэх, хүүхдээр гуйлга гуйлгах, хүүхэд солих, хүүхэд худалдах, хүүхэдтэй хэрцгий харьцах, хүүхдэд садар самууныг сурталчлах, уруу татах, хүүхэд оролцуулж садар самууныг сурталчлах, хүүхдээр тэвчишгүй хөдөлмөр эрхлүүлэх, хүүхдийг асран хамгаалах үүргээ үл биелүүлэх үйлдэл, эс үйлдлүүдийг гэмт хэрэгт тооцон хуульчилсан.

Хүн худалдаалахтай тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.118/

Эрүүгийн шинэ хуулийн 16.6 дугаар зүйлд Хүүхэд худалдаалах, 13.1 дүгээр зүйлд Хүн худалдаалах гэмт хэргийг тусгасан. Хүн худалдаалах гэмт хэрэгт ялын хэмжээг 2 жилээс бүх насаар нь хорих, хүүхэд худалдаалах гэмт хэрэгт ялын хэмжээг 13.1 дүгээр зүйлд заасан шинжгүй бол 2-8 жил хорихоор тусгасан байна.

Ялгаварлан гадуурхах бүх хэлбэр, тэр дундаа ЛГБТ хүмүүсийг ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.55, 108.56,

Шинэ Эрүүгийн хуульд ялгаварлан гадуурхахыг гэмт хэрэгт тооцож, ял шийтгэхээр хуульчилсан. Уг хуульд ялгаварлан гадуурхах гэмт хэргийг тусгахдаа “бэлгийн болон хүйсийн чиг баримжаагаар” ялгаварлан гадуурхах үйлдлийг хамруулахаар заасан ЛГБТ хүний эрхийг хамгаалах маш том хууль зүйн хөшүүрэг болсон. Мөн эрүүгийн эрх зүйн шинэтгэлийн хүрээнд боловсруулж батлуулсан бүх хуульд дээр дурдсан асуудлаар ялгаварлан гадуурхаж болохгүй гэж тусгай зарчим болгон тусгасан. Хэрэв хууль зөрчиж ялгаварласан тохиолдолд гомдол хүсэлтээ гаргах, шийдвэрлүүлэх нөхцөл боломж хуульчлагдсан болно.

Олон улсын гэрээнд нэгдэн орох, дотоодын хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, хүний эрхийн гэрээний хэрэглээг сайжруулах, сургалт зохион байгуулах чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.37, 108.38, 108.39, 108.40, 108.161, 108.163, 108.164/

Монгол Улс НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн чуулганаар “Хөдөөгийн охид, эмэгтэйчүүдийн аж байдлыг сайжруулах тухай”, “Бичиг үсгийн боловсролын тухай” “Ардчиллын боловсролын тухай” тогтоолын санаачлагчийн зэрэгцээ ХЭЗ-ийн “5 хүртэлх насны хүүхдийн урьдчилан сэргийлж болохуйц эндэгдэл болон өвчлөл” тогтоол, “Цаазаар авах ялын тухай” тогтоолын санаачлагчдын бүлэгт ажиллаж байна.

Монгол Улс цаазаар авах ялыг халахад чиглэсэн олон улсын хамтын нийгэмлэгийн хүчин чармайлтыг дэмжиж, хувь нэмрээ оруулахыг эрмэлзэж ирлээ. Монгол Улс Цаазын ялын эсрэг Олон улсын Хороог Дэмжих бүлгийн гишүүнээр идэвхтэй ажиллаж байгаагаас гадна Европын Холбоо, Аргентиний талтай хамтран “Цаазаар авах болон эрүүдэн шүүхэд ашигладаг бүтээгдэхүүний худалдааг хориглох Дэлхий нийтийн холбоо” санаачилгыг 2017 оноос эхлүүлэв.

Монгол Улс 2016-2018 онд Хүний эрхийн зөвлөлийн гишүүнээр анх удаа ажиллав. Энэ хугацаанд иргэний нийгмийн орон зайг хамгаалах, хүний эрхийг хамгаалагчид болон хүний эрхийн үндэсний байгууллагыг дэмжих, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх мөн бэлгийн чиг хандлага, жендэрээс үүдэлтэй ялгаварлан гадуурхалтаас сэргийлэх, ХЭЗ-ийн тусгай процедур, мандат эзэмшигчидтэй хамтран ажиллах, цаазын ялыг халах, хүүхэд, эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн төлөө идэвхтэй байр суурь баримталж ажиллалаа.

Монгол Улсын Засгийн газар НҮБ-ын Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенцийн хэрэгжилтийн тухай анхны тайлангаа 2010 онд, удаах тайланг 2016 онд НҮБ-ын Эрүү шүүлтийн эсрэг хороогоор тус тус хэлэлцүүлсэн ба Хорооны зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөтэй ажиллаж байна. Конвенцийн нэмэлт протоколд 2015 онд нэгдэн орсон. Мөн Эрүүдэн шүүхийн эсрэг конвенцийн нэмэлт протоколын Дэд хороо /ОПСАТ/-той Засгийн газар тогтмол, нээлттэй харилцаж, хамтран ажиллаж ирэв. Дэд хорооны төлөөлөгчид 2017 оны 9 дүгээр сард Монгол Улсад ажиллаад Засгийн газарт зөвлөмж өгсөн. Уг зөвлөмжийг хэрэгжилтийн явц, гарсан ахиц өөрчлөлтийн талаар Дэд хорооны гишүүдтэй 2019 оны 6 дугаар сард видео хурал хийж танилцуулсан. Мөн ГХЯ, ХЗДХЯ, НҮБ-ын ХЭДКА-тай хамтран Эрүүдэн шүүхээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний механизмыг байгуулах асуудлаар зөвлөлдөх уулзалтыг 2018 оны 10 дугаар сард Улаанбаатар хотод зохион байгуулахад Дэд хорооны орлогч дарга Виктор Захариа оролцсон.

Монгол Улс Хүний эрхийн зөвлөлийн олон улсын гэрээний хэрэгжилтийг хангах чиг үүрэгтэй тусгай процедур, мандат эзэмшигчдэд 2004 онд нээлттэй урилга хүргүүлсэн. Тайлангийн хугацаанд Эрүүл, аюулгүй, цэвэр, тогтвортой орчинд амьдрах эрхийн асуудал хариуцсан Тусгай илтгэгч (2017), Эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн ундны ус, ариун цэврийн байгууламжаар хангагдах эрхийн асуудлаарх Тусгай илтгэгч (2018), Хүний эрхийн хамгаалагчийн асуудал хариуцсан НҮБ-ын Тусгай илтгэгч (2019), Улсын гадаад өр болон холбогдох бусад санхүүгийн үүргийн хүний эрх, тэр дундаа эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхээ бүрэн эдлэхэд үзүүлэх нөлөөллийн асуудал хариуцсан Бие даасан шинжээч (2019) онд Монгол Улсад тус тус ажиллалаа. Хүний эрхийг хамгаалагчийн асуудал хариуцсан НҮБ-ын Тусгай илтгэгч М.Форст 2019 оны 4 сард Монгол Улсад хийсэн айлчлалынхаа дараа дахин 9 дүгээр сард ирж “Хүн бүр хүний эрхийн хамгаалагч-Эрх зүйн баталгааг хангах нь” зөвлөлдөх уулзалт, сэтгүүлчдэд зориулсан кино хэлэлцүүлэг, мөн олон нийтийн лекц зэрэг нөлөөллийн ажилд оролцсон нь Засгийн газар хүний эрхийн гэрээний

хэрэгжилтийг хангах чиг үүрэгтэй НҮБ-ын тусгай процедур, мандат эзэмшигчидтэй тууштай хамтран ажиллаж байгаагийн нэг илрэл боллоо гэж үзэж байна.

“Аюулгүй байдал, хүний эрхийн Сайн дурын зарчмын санаачилга”-ын талаар өргөн хүрээнд судалгаа хийж, холбогдох байгууллагуудын оролцоотой хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан. Монгол Улс НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлөөс өгсөн зөвлөмжийн дагуу “Бизнес ба хүний эрхийн чиглэлээр баримтлах удирдах зарчмууд”-ыг хэрэгжүүлэх үндэсний үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулахаар ажиллаж байгаа бөгөөд энэ төлөвлөгөөнд “Аюулгүй байдал, хүний эрхийн сайн дурын зарчим”-аас шаардлагатай элементүүдийг тусгах, харин санаачилгын цаашдын өрнөлийг ажиглах нь зүйтэй гэсэн байр суурьтай байгаа болно.

Монгол Улс нь Мөнгөн усны тухай Минаматагийн конвенцийг 2015 онд соёрхон баталсан бөгөөд Засгийн газрын 2019 оны 317 дугаар тогтоолоор “Алтны бичил уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй мөнгөн усны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрийг улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлэхээр батлан, хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Б. ХЭРЭГЖИЖ БАЙГАА АРГА ХЭМЖЭЭНҮҮД

Хоёр. Эрүүдэн шүүхийн эсрэг арга хэмжээ авах чиглэлээр /Зөвлөмж 108.7, 108.71- 108.82, 108/:

Засгийн газраас Хүний эрхийн үндэсний комиссын тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулж УИХ-ын нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж байна. Хуулийн төсөлд эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх хараат бус үйл ажиллагаагаа явуулах гишүүн болон нэгжийн чиг үүргийг тодорхойлж үндэсний механизмыг бий болгохоор тусгасан. Эрүү шүүлтээс урьдчилан сэргийлэх асуудал хариуцсан гишүүн нь аливаа хэлбэрээр хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарлах, эсхүл тухайн этгээд өөрийн хүсэлтээр гарч явах боломжгүй бүх газарт аль ч цаг үед саадгүй нэвтрэх, хяналт шинжилгээ хийх, нөхцөл байдлыг техник хэрэгсэл ашиглан баримтжуулах, гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг шалгуулахаар шилжүүлж, олон нийтэд мэдээлэх чиг үүрэгтэй байхаар тусгасан.

Хууль сахиулахын их сургуульд цагдаа, хил, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх болон онцгой байдлын байгууллагын боловсон хүчнийг бэлтгэдэг. Уг сургуулийн Эрх зүй, нийгмийн ухааны сургуулийн Эрх зүйн онолын тэнхимээс бакалаврын хөтөлбөрт суралцаж буй 1 дүгээр дамжааны суралцагч нарт “Хүний эрх” хичээлийг 2 багц цаг буюу 88 цаг, Цагдаагийн сургуульд “Хүний эрх” хичээлийг 2 дугаар дамжааны суралцагч нарт 2 багц цаг буюу 96 цаг, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн сургуульд “Хүний эрх” сэдэвт хичээлийг 1 дүгээр дамжааны суралцагчдад нийт 96 цаг, Ахлагчийн сургуулиас богино хугацааны сургалтад “Цагдаа”, “Цагдаа жолооч”, “Офицер” бэлтгэх сургалтад хамрагдаж буй суралцагч нарт “Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаа ба хүний эрх” хичээлийг 1 багц цаг, Гэрээт харуул хамгаалалтын сургалтад “Хорих байгууллага дахь хүний эрх” хичээлийг 1 багц цагийн багтаамжтайгаар сургалтыг тус тус зохион байгуулж байна.

Жил бүрийн “Цагдаа, дотоодын цэргийн алба хаагчдын мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлэх сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөө”-ний дагуу давтан болон мэргэшүүлэх сургалтад эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий хүнлэг бусаар хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэх гэмт хэргийн талаарх тусгайлсан сургалтыг Хүний эрхийн Үндэсний Комисс болон хүний эрхийн сургагч багшаар бэлтгэгдсэн алба хаагчид тогтмол зохион байгуулж байна. Уг сургалтад 2016 онд 7 удаагийн 14 цагийн сургалтад 331, 2017 онд 8 удаагийн 16 цагийн сургалтад 196, 2018 онд 18 удаагийн 36 цагийн сургалтад 1139 алба хаагч нийт 33 удаагийн 66 цагийн багтаамжтай сургалтад 1666 алба хаагчийг хамруулсан.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 25.1 дүгээр зүйлийн 17 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Улсын Ерөнхий прокурорын 2017 оны А/57 дугаар тушаалаар баталсан “Мэдүүлэг авах өрөөнд тавигдах шаардлага” журмын дагуу 2019 оны 12 дугаар сарын байдлаар мэдүүлэг авах нийт 334 өрөөг ашиглаж байна. Эдгээр өрөөнүүдийг дуу, дүрсний бичлэгээр бэхжүүлэх төхөөрөмжөөр тоноглож, бичлэгийг устгах, засварлахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор мэдээлэл хадгалах серверийг тусгай өрөөнд байрлуулж, хэвийн үйл ажиллагаанд нь хяналт тавин ажиллаж байна.

Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2016 оны Б/444 дүгээр тушаалаар Гэрч, хохирогчийг хамгаалах хэлтсийг байгуулж, 30 алба хаагчийн орон тоотой үйл ажиллагаа явуулж байна. Гэрч, хохирогчийг хамгаалах үйл ажиллагааны хүрээнд 2016-2019 онд нийт 244 хамгаалалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлж, 276 иргэнийг хамгаалалтад авсан. Хамгаалалтад авагдсан гэрч, хохирогчдоос 2019 онд эрүүдэн шүүсэн байж болзошгүй гэмт хэргийн гэрч 3, хамаарал бүхий 1 иргэн байсан бөгөөд хамгаалалтын арга хэмжээний явцад ямар нэгэн аюул, эрсдэл учирсан тохиолдол байхгүй байна. Хамгаалалтад авагдсан гэрч, хохирогчид хууль зүйн болон сэтгэлзүйн, мөн гэмт хэргийн улмаас эрүүл мэнд нь хохирсон бол эрүүл мэндийн туслалцааг тус тус төрөөс үнэ төлбөргүй үзүүлдэг.

Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй нийт **26** цагдан хорих байрнаас 2016 оноос өмнө **11**, 2016 оноос хойш **8**, нийт **19** цагдан хорих байрыг шинээр барьж, **7** цагдан хорих байрыг шаардлагад нийцүүлэн засварласан. Шинээр баригдсан болон урсгал засвар, тохижилт хийгдсэн цагдан хорих байрууд НҮБ-аас баталсан “Хоригдлуудтай харьцах наад захын жишиг дүрэм”-ийн 9 дүгээр зүйлд заасан хорих өрөө, тасалгаанд тавигдах үндсэн шаардлагыг бүрэн хангаж байна. “Сэжигтэн, яллагдагчийг баривчлах, цагдан хорих шийдвэрийг биелүүлэх тухай хууль”-д зааснаар 1 хүнд ногдох талбайн хэмжээ 2.5 м/кв байхаас шинээр ашиглалтад орсон хорих өрөөний талбайн хэмжээ дунджаар 3-3.5 м/кв болж нэмэгдэн, байгалийн гэрэл чөлөөтэй тусах, агаарын солилцоо бүрэн явагдах нөхцөлийг хангаад байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 21³ дугаар зүйлд “Гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сан”-гийн үйл ажиллагааг зохицуулж өгсөн. Уг сангаас эрүү шүүлт тулгах болон бусад гэмт хэргийн улмаас амь насаа алдсан этгээдийн гэр бүлийн гишүүн, түүнчлэн хүнд гэмтэл учирсан хохирогчийн шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрт заасны дагуу эмчилгээний зардал, оршуулгын

зардал, хөдөлмөрийн чадвараа алдсанаас дутуу авсан цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогыг хамааруулан нөхөн төлбөр олгож байна.

Шүүхийн шинжилгээний тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулахаар ХЗДХЯ-аас хуулийн төслийг боловсруулж байгаа бөгөөд уг төсөлд Сэтгэл санааны хохирлыг тооцох аргачлалыг батлах эрх бүхий этгээдийг тодорхойлсон бөгөөд тухайн аргачлалаар иргэний сэтгэл санааны хохирлыг мөнгөн дүнгээр тооцон хохиролыг барагдуулах боломжтой болно.

Гурав. Хүүхэд, эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүс болон ахмад настан зэрэг хүн амын эмзэг бүлгийн гишүүдийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах чиглэлээр /Зөвлөмж 108.24, 108.34, 108.43, 108.143, 108.146, 108.147, 108.148, 108.149, -

Монгол Улсын хүн амын тоо 2018 оны байдлаар 3.2 сая, хүн амын жилийн дундаж өсөлт 1.9 хувь, нэг эмэгтэйн амьдралынхаа туршид төрүүлж буй хүүхдийн тоо 2.9, хүн амын төрөлтөөс тооцсон дундаж наслалт 70.2 жил байна. Дэлхийн 232 орноос хүн амын тоогоороо 136, төрөлтийн түвшнээрээ 66, дундаж наслалтаараа 143-т эрэмбэлэгдэж байна.

Нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, хүн амын насны бүтцийн хэтийн төлөвийг харгалзан Нийгмийн даатгалын тогтолцооны шинэчлэлийг хийх, зорилтот бүлгийн иргэдэд чиглэсэн нийгмийн халамжийн үйлчилгээг илүү боловсролгүй болгох, цалин хөлс, хөдөлмөрийн харилцааны оновчтой тогтолцоог хөгжүүлэх, хөдөлмөрлөх таатай орчныг бүрдүүлэх зэрэг хүний амьдралын чанарыг сайжруулах чиглэлээр тодорхой бодлогыг хэрэгжүүлсэн.

Манай улсын ядуурлын түвшин 2014 оны 21.6 хувиас 2016 онд даруй 8 функтээр өссөн бол 2018 онд 28,4 хувьтай байна. Тогтвортой хөгжлийн зорилтын 1 дэх заалт буюу ядуурлыг устгах зорилтот хүрэхэд ихээхэн хүндрэл тулгарч байгаад Засгийн газар анхаарч, 2019 онд 4 дүгээр сард Ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрийг баталж, хэрэгжилтийг хангах, салбар дундын уялдааг ханган ажиллаж байна.

Нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрх, иргэнд үзүүлэх төрийн үйлчилгээ, дэмжлэгийг илүү зорилтот бүлэгт чиглүүлэх, дэмжлэгийн хэмжээг эдийн засаг, иргэдийн амьжиргааны түвшинтэй уялдуулан нэмэгдүүлэх ажлыг үе шаттай хэрэгжүүллээ.

Хүүхдийн мөнгө, нийгмийн халамжийн үйлчилгээ

Хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангах, төрөлтийг дэмжих бодлого нь Монгол Улсын төрийн бодлогын үндсэн зорилтын нэг юм. Нийгмийн халамжийн тухай хууль, Олон хүүхэд төрүүлж, өсгөсөн эхийг урамшуулах тухай хууль, Эх, олон хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх, эцэгт тэтгэмж олгох тухай зэрэг хуулийн хүрээнд эх, хүүхдэд чиглэсэн бодлого, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна.

Тухайлбал, Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасан нийгмийн халамжийн дэмжлэг, туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн гишүүнд чиглэсэн хүнс, тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээг 2013 оноос эхлүүлэв. Энэ үйлчилгээнд 26.5

мянган өрхийн 143.3 мянган иргэн хамрагдаж, жилд 17.9 тэрбум төгрөг зарцуулж байна.

Нийт хүн амын тоонд ядуурлын шугамаас доогуур хэрэглээтэй хүн амын эзлэх хувь 2018 онд 28.4 хувьтай байгаа эдийн засгийн энэ нөхцөлд ядуурлын шугамын доор байгаа зорилтот өрхийн нийгмийн хамгааллын зардлыг нэмэгдүүлснээр тэднийг орлогын ядууралд өртөхөөс хамгаалах бодлогыг баримтлан ажиллав. Энэ үйлчилгээнд 2015 онд нийт өрхийн 2,9 хувь, нийт хүн амын 4,4 хувь хамрагдсан бол 2018 онд нийт өрхийн 5,3 хувь, нийт хүн амын 8,0 хувь болж, хамрагалт 2 дахин нэмэгдэж, хүнсний талоны өртгийг 20 хүртэл хувиар өсгөж нийт 37,6 тэрбум төгрөг зарцууллаа. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг өргөжүүлэх бодлогын хүрээнд 2020 онд уг үйлчилгээнд 42.2 тэрбум төгрөг улсын төсөвт туссан.

Засгийн газар эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөлд зорилтот өрхийн нийгмийн хамгааллын зардлыг бууруулахгүй байх зорилго тавьж 2016 оноос хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хамрагалтыг үе шаттай нэмэгдүүлсэн. Өрхийн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэгдсэн өрхийн босго оноог 2016 онд 502.567, 2017 онд 554, 2019 оноос 670 болгон нэмэгдүүлж, эдгээр өрхийн 0-18 хүртэлх насны хүүхдэд хүүхдийн мөнгө олгож байна.

Он	Нийт хүүхдэд эзлэх хувь	Төсөв /тэрбум төгрөг/
2016	80,9	218,8
2018	77,2	209,4
2019	85,0	229,8
2020	Судалгаанд хамрагдсан бүх хүүхэд	240,0

Нийгмийн халамжийн тэтгэврийн хэмжээ 2016 онд 140.000 төгрөг, тэтгэмжийн хэмжээ 64.000 төгрөг байсан бол Засгийн газрын 2018, 2019 онуудад үе шаттай нэмэгдүүлж хүн амын амьжиргааны доод түвшинд хүргэж 174.000 төгрөг, тэтгэмжийн хэмжээг 76.000 төгрөг болгон тус тус нэмэгдүүлсэн нь 2016 онтой харьцуулахад 24 хувиар нэмэгдсэн байна. 2020 онд дахин 10.0 орчим хувиар нэмэгдүүлэх тооцоо судалгаа хийгдэж улсын төсөвт 17.4 тэрбум төгрөг тусгагдсан.

✓ **Эмэгтэйчүүдийн эрхийг хамгаалах**

➤ Нийгмийн халамжийн үйлчилгээ

Олон хүүхэдтэй өрхийн амьжиргааг дэмжих, хүүхдээ гэртээ асарч байгаа эхчүүдийн нийгмийн баталгааг дээшлүүлж, хүн амаа өсгөх бодлогыг хүн амын цонх үед хэрэгжүүлэх нь нэн чухал байна. Хүн амын өсөлтийг дэмжих зохистой бодлого хэрэгжүүлэх, эх, хүүхдийн эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын асуудлыг бодлогын хувьд уялдаатай авч үзэх, холбогдох эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, шаардагдах төсөв санхүүжилтийг тооцоо судалгаанд үндэслэн нийгмийн халамжийн дэмжлэг, тусалцаа үзүүлж байна. Тухайлбал,

Улсын Их Хурлаас Эх, олон хүүхэдтэй өрх толгойлсон эх, эцэгт тэтгэмж олгох тухай хуулийг 2017 онд баталж, 2018 оноос дагаж мөрдөж байна. Хуулийн дагуу:

- Хүүхдийн тархины болоод биеийн өсөлт хөгжилд төрснөөс хойшхи эхний 1000 хоногт авсан шимт хоол тэжээл, асаргаа сувилгаа чухал байдаг. Иймд 0-3 хүртэлх насны хүүхэд асарч байгаа 159622 эхчүүдэд сар бүр 50.0 мянган төгрөгийн мөнгөн тэтгэмж олгоход жилдээ 91,5 тэрбум төгрөг;
- 0-18 насны 3 болон түүнээс дээш хүүхэдтэй 6.1 мянган өрх толгойлсон эх /эцэг/-д улиралд 320.0 мянган төгрөг, нийт 5.8 тэрбум төгрөг /2020 оноос 420,000 төгрөг/
- Жирэмсний таван сартайгаас эхлэн хүүхэд төрүүлэх хүртэлх хугацаанд 95.404 эхэд сар бүр 40.000 төгрөгийн тэтгэмж олгоход жилдээ 12.1 тэрбум төгрөг;
- Дөрөв хүртэлх насны ихэр хүүхэд төрүүлсэн эхэд 2 ихэр хүүхэд тус бүрт 1.0 сая төгрөг, 3 болон түүнээс дээш хүүхэд тус бүрт 3.0 сая төгрөгийн нэг удаагийн тэтгэмжийг 815 хүүхэдэд олгоход жилдээ 1.5 тэрбум төгрөгийг тус тус зарцуулсан.

Дээрх хууль хэрэгжиж эхэлснээр хүүхдээ эрүүл өсгөн бойжуулах, боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээнд бүрэн хамруулах зэргээр тодорхой үр дүнтэй арга хэмжээ болсон гэж олон улсын байгууллагууд үзэж байна.

➤ Нийгмийн даатгал

Эмэгтэйчүүд, эхчүүдийн эрхийг хамгаалах, нийгмийн баталгааг хангах хүрээнд эрэгтэй, эмэгтэй хүн тэтгэвэр тогтоолгох насыг 65 болгох, ингэхдээ тэтгэврийн насыг аажмаар буюу жилд 3 сараар хойшлуулан тэтгэвэр тогтоох эрх зүйн шинэчлэлийг хийж, 2019 оноос мөрдөж байна.

Олон хүүхэд төрүүлж, өсгөсөн эхчүүдийн хөдөлмөрийг бодитой үнэлж, төрүүлж, өсгөсөн хүүхэд тус бүрийн тоогоор 1 жил 6 сарыг улсад ажилласан жил, нийгмийн даатгал төлсөн хугацааг нэмэгдүүлэн тооцохоор шийдвэрлэж 2020 оны 1 дүгээр сараас хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Хүүхдээ 3 нас хүртэл нь өөрийн биеэр асарч байгаа даатгуулагч эхийн хүүхдээ асрах хугацааны нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 50 хувийг тэтгэмжийн даатгалын сан болон улсын төсвөөс хариуцан төлөх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэв. Үүнд:

- Сайн дурын даатгалд даатгуулсан эх хүүхэд төрүүлээд, хүүхдээ 3 нас хүртэл асарч хүмүүжүүлж байгаа бол энэ хугацааны нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 50 хувийг тэтгэмжийн даатгалын сангаас, 50 хувийг эх өөрөө төлнө.
- Ажил эрхэлдэггүй бусад ээж төрөөд, хүүхдээ 3 нас хүртэл өөрөө өсгөж байгаа бол энэ хугацааны нийгмийн даатгалын шимтгэлийн 50 хувийг төр хариуцаж, 50 хувийг даатгуулагч эх өөрөө төлөх зохицуулалт хийсэн.
- Даатгуулагч эхийг даатгуулсан хэлбэрээс нь хамаарч жирэмсний болон амаржсаны тэтгэмжийг ялгаатай тогтоодог байсныг өөрчилж 2020 оноос албан журмын даатгуулагчийн нэгэн адилаар 100 хувиар тооцуулан 4 сарын хугацаанд авах боломжтой болсон.

➤ Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Хөдөлмөрийн тухай болон Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуулиудад аливаа хөдөлмөрийн харилцаанд аливаа хэлбэрээр ялгаварлах, хязгаарлах, давуу байдал тогтоохыг хориглодог. Түүнчлэн Хөдөлмөр

эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд иргэн сайн дурын үндсэн дээр хөдөлмөр эрхлэлтэд хамрагдахаар заасан байдаг. Иймд хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих бодлого, үйл ажиллагаанд хүнийг эрэгтэй, эмэгтэйгээс үл хамааран эрх тэгш, нээлттэй хамруулах зарчмыг баримталдаг.

Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн статистик үзүүлэлтээс харахад 2018 оны байдлаар 15 түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхитэй хүн ам нь нийт хүн амын 43,8 хувийг эзэлж байна. Үүний 53.8 хувь нь эрэгтэй, 46.5 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин улсын хэмжээнд 61.0 хувь, хот суурин газар 55.4 хувь, харин хөдөөд үүнээс нэлээд өндөр 72.3 хувьтай байна. Эрэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин эмэгтэйчүүдийнхээс 15-19, 40-49 болон 60-аас дээш насанд харьцангуй ойролцоо буюу 5.3-10.5 пунктын зөрүүтэй, 25-39 насанд 16.0-25.6 пунктээр илүү байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ, төрөл, хэлбэрийг олон улсын чиг хандлага мөн “халамжаас хөдөлмөр эрхлэлт рүү” зарчмын хүрээнд өөрчилж, үйлчилгээний тогтвортой, хүртээмжтэй байдлыг бүрдүүлэх зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хууль, Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч мэргэжилтэн авах тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулав. Ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, залуучууд, малчид зэрэг зорилтот бүлгийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих 6 дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна. Хөтөлбөрт хамрагдсан нийт иргэдийн 56.3 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Эх нялхсын эндэгдлийг бууруулах нь

Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийг сайжруулах нь хүн амын тогтвортой өсөлтийг хангах, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, улс үндэстэн тогтвортой хөгжих үндсэн баталгааны нэг болдог.

Монгол Улс 1990 онд 100,000 амьд төрөлтөд 199 байсан эхийн эндэгдлийг 2015 онд 100,000 амьд төрөлтөнд 26 болгон дөрөвний гурваар бууруулж, мөн тав хүртэлх насны хүүхдийн болон нялхсын эндэгдлийг 1990 оны түвшинг 2015 оны түвшинтэй харьцуулахад 4 дахин бууруулж, “Мянганы хөгжлийн зорилтыг хангасан” дэлхийн 9 орны нэг болж чадсан билээ.

Энэхүү амжилтад хүрэхэд Монгол Улсын Засгийн газраас авч хэрэгжүүлсэн бодлого, шийдвэрүүд чухал үр дүнтэй байсныг тэмдэглэж байна. Тухайлбал: “Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд” үндэсний хөтөлбөр (2012-2016), “Эх, нярайн эрүүл мэнд стратеги” (2011-2015), “Нярайн эрт үеийн нэн шаардлагатай тусламж, үйлчилгээг хэрэгжүүлэх стратеги” (2014-2020), “Нярайн тандалт шинжилгээний хөтөлбөр” (2014-2020), “Хүүхдийг эхийн сүүгээр хооллох”, “Хүүхдийн өвчний цогц менежмент”, “Дархлаажуулалтын өргөжүүлсэн хөтөлбөр”, “Хүүхэд хөгжил, хамгаалал” үндэсний хөтөлбөр, “Эх, нярайн эрүүл мэндийг сайжруулах үндэсний стратеги”, “Хүүхдийн эсэн мэнд амьдрахуй” стратеги зэрэг бодлогын баримт бичгүүдийг боловсруулан, шат дараатайгаар хэрэгжүүллээ.

Гэр бүл төлөвлөлтийн тусламжийн хүртээмж, чанарыг нэмэгдүүлэх зорилгоор улсын төсвөөс жирэмслэхээс сэргийлэх эм, хэрэгсэлд зарцуулах зардал 2009 онд 85

сая төгрөг байсныг жил дараалан нэмэгдүүлж, 2019 онд 1.8 тэрбумд хүргэж, эмэгтэй бүр гэр бүл төлөвлөлтийн тусламж үйлчилгээг өрх сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвөөсөө авах боломжийг бүрдүүллээ.

Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн алслалтаас шалтгаалж, эх, хүүхэд үзүүлэх эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ хожимдох эрсдлийг бууруулах зорилгоор Монгол улсын Засгийн газар, Люксембургийн Засгийн газар, НҮБ-ын Хүн амын сан хамтран “Эх, нярайн зайн оношилгоо”-ны төслийг хэрэгжүүлж, 21 аймгийг ЭХЭМҮТ-тэй сүлжээнд холбож, зайн оношилгооны тоног төхөөрөмж, сургалтын багцаар хангаж, эмч эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийг багаар нь сургалтад хамрууллаа.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй эмэгтэйчүүдэд үзүүлэх нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд онцгой анхаарч “Эх хүүхэд, нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд” үндэсний хөтөлбөрт тусган, ДЭМБ-ын дэмжлэгтэйгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй эмэгтэйн үзлэгийн орыг нийслэлийн амаржих газар, Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн үндэсний төвд суурилуулсан бөгөөд 2020 онд бүх аймгуудад нийлүүлэхээр ажиллаж байна.

“Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай” хууль баталсан нь хүүхдийн 6 сар хүртэл нь дан хөхөөр хооллох, хөхний сүү орлох бүтээгдэхүүн нийлүүлэлт, зар сурталчилгааг хязгаарлах ач холбогдолтой бодлогын баримт бичиг юм.

Төрөөд нэг цагийн дотор ангир уургаа амласан хувь 96.1; товлот дархлаажуулалтын хамралт 98.0 хувьтай байгаа нь сэргийлж болох халдварыг бууруулж чадсан.

Дархлаажуулалтын хууль болон Дархлаажуулалтын өргөжүүлсэн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсний үр дүнд дархлаажуулалтын хамралтыг 98 хувьд хүргэж, сүүлийн 10 жилд сахуу, нярайн татран, хөхүүл ханиад өвчлөл бүртгэгдээгүй, гепатитийн А вируст халдвар 1.5 дахин, гахай хавдар өвчнийг 4.2 дахин буурууллаа.

Хүүхдийн хатгалгаа өвчнөөс сэргийлэх пневмококкийн эсрэг вакциныг зорилтот бүлгийн хүүхдэд хийж эхэлсэн бөгөөд уг вакциныг Дархлаажуулалтын сангаас санхүүжүүлж нийлүүлэхээр шийдвэрлэсэн.

Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээнд төр хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулан, ажиллаж байна. Тухайлбал. 2-12 насны хүүхдийн шүдийг эрүүлжүүлэхэд хувийн хэвшлийн 153 эрүүл мэндийн байгууллагын татан оруулж, 2019 онд улсын төсвөөс 5,3 тэрбум төгрөгийг зарцуулан энэ насны 93,495 хүүхдийг амны хөндийн урьдчилан сэргийлэх, эмчлэн эрүүлжүүлэх тусламж, үйлчилгээнд хамруулан эрүүл шүдтэй болголоо.

Дээрх бодлого, үйл ажиллагааны үр дүнд:

- Эхийн эндэгдэл жил бүр буурч, 2019 онд **100000 амьд төрөлтөд 23.0** болж, өмнөх онтой харьцуулахад **3** тохиолдлоор буюу **4.1** пунктээр буурсанаар Монгол Улсын “Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал”-ын нэгдүгээр үе шат (2016-2020) оны

шалгуур үзүүлэлтэд “Эхийн эндэгдлийн түвшинг 100000 амьд төрөлтөд 25 болгож бууруулна” гэсэн зорилтыг хангаж чадсан байна.

- Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийг 1000 амьд төрөлтөд 16.1 болгон бууруулж, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 48 тохиолдлоор буюу 1000 амьд төрөлтөд 0.8-оор буурсан байна.

Дөрөв. Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог өсгөн нэмэгдүүлэх чиглэлээр /Зөвлөмж- 108.44, 108.47, 108.48, 108.139, 108.140, 108.141, 108.142/ :

Засгийн газрын 2017 оны 129 дүгээр тогтоолоор “Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр” (2017-2021 он)-ийг нийт 1,0 тэрбум төгрөгийн төсөвтэйгээр баталснаас гадна Засгийн газрын 2018 оны 111, 285 дугаар тогтоолоор Жендэрийн үндэсний хорооны ажлын албыг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны бүтцээс гаргаж, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын дэргэд салбар дундын уялдааг хангасан, бие даасан бүтэц, төсөвтэйгээр ажиллуулж байна.

“Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр”-т заасан эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн гэр бүл, нийгэмд гүйцэтгэх үүрэг оролцооны талаарх хэвшмэл ойлголтыг өөрчлөхөд чиглэсэн жендэрийн боловсролыг бүх нийтэд олгох сургалт, сурталчилгаа, нөлөөллийн ажлыг 500 гаруй иргэнд нийт 16 удаагийн сургалт-семинараар хүргэлээ. МУИС-ийн Сэтгүүлзүйн болон нийгмийн ажилтны хичээлийн хөтөлбөрт жендэрийн асуудлыг тусгав.

“Ажлын байрыг жендэрийн мэдрэмжтэй болгох талаар үндэсний хэмжээнд баримтлах бодлого”-ыг боловсруулж, Хөдөлмөр нийгмийн зөвшлийн 3 талт үндэсний хорооны 2020 оны ээлжит хурлаар хэлэлцүүлэхээр төлөвлөж байна. Мөн Зөрчлийн тухай хуульд ажлын байрны бэлгийн дарамтын талаарх зохицуулалтыг байгууллага, аж ахуй нэгж хөдөлмөрийн дотоод журамдаа тусгаагүй бол торгууль оногдуулах нэмэлт өөрчлөлтийг тусгаж УИХ-аар батлууллаа.

Ажил эрхэлдэг нийт эмэгтэйчүүдийн дунд удирдах албан тушаал эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 2018 оны байдлаар 35,9 хувьтай байна. Харин төрийн албанд нийт 193,557 албан хаагч ажиллаж байгаагаас 60.4% эмэгтэйчүүд байна.

Төрийн албаны тухай шинэ хууль 2019 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хэрэгжиж эхэлсэн бөгөөд төрийн албан хаагчийн мэргэшүүлэх багц сургалтын агуулгад жендэр, жендэрийн мэдрэмжтэй төсөвлөлт, ажлын байрны дарамт, жендэрийн статистик, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ сэдвийг тусгалаа. Мөн Жендэрийн үндэсний хорооны дэргэд Сургалт, судалгааны танхим байгуулж “Жендэр ба бодлого төлөвлөлт” сургагч багшийн гарын авлага, модуль боловсруулж, тус модулиар Жендэрийн үндэсний сургагч багшийг 2018 оноос эхлэн шат дараатайгаар бэлтгэж байна. Үндэсний хэмжээнд нийт 4 удаагийн сургалтаар 104 сургагч багш бэлтгэгдээд байна. Төрийн албаны Удирдах ажилтанд зориулсан жендэрийн цахим сургалтын модулийг боловсруулж, тус цахим сургалтад төрийн албаны 600 гаруй удирдах албан тушаалтныг хамруулж, 300 гаруй албан тушаалтанд гэрчилгээг олгов.

Төрийн бодлогын хэрэгжилтийг баталгаажуулах үүднээс жендэрийн тэгш байдлыг хангах бодлого, хөтөлбөрийг салбар, орон нутгийн түвшинд нутагшуулах ажлыг 2014 оноос эхлүүлсэн. Өнөөгийн байдлаар Засгийн газрын 8 яам жендэрийн

эрх тэгш байдлын салбарын бодлогоо батлав. Мөн 21 аймгаас 18 аймаг жендэрийн дэд хөтөлбөртэй болж, хэрэгжүүлж байна. Жендэрийн статистикийн үзүүлэлтийн хүрээ болон тооцох аргачлалыг Үндэсний статистикийн хороотой хамтран шинэчлэн баталлаа. Нийт 14 бүлгийн 241 үзүүлэлтээс 12 үзүүлэлт нь Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийг тооцох үзүүлэлт байна. Эдгээр үзүүлэлт нь Хүн ам, Эрүүл мэнд, Боловсрол, Ядуурал - Хөрөнгийн эзэмшил, Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүч, Эрх мэдэл, шийдвэр гаргалт, Хүний эрх, Жендэрт суурилсан хүчирхийлэл, Механизм, Хэвлэл мэдээлэл, Хүрээлэн буй байгаль орчин, Охид ба хөвгүүд, Жендэрийн төсөв, Жендэрийн индекс зэрэг хүрээг хамарсан.

“Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр”-т Улс төр, шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлэх 6 дугаар зорилтыг дэвшүүлэн ажиллаж байна. УИХ-ын 2016 оны сонгуульд нийт 13 эмэгтэй гишүүн сонгогдсон нь өмнөх жилүүдээс хамгийн их суудал авсан буюу 17%-ийн эзэлж байна. 2019 оны байдлаар Засгийн газрын яамд, агентлаг, нийслэл, аймаг, дүүргийн газар, хэлтсийн дарга нарын 40 хүртэлх хувь нь эмэгтэйчүүд томилогдон ажиллаж байна. Цаашид Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд энэ тоо буурахгүйгээр нэмэгдэх хандлагатай байна.

Эмэгтэйчүүдийг шийдвэр гаргах түвшинд сонгож ажиллуулахын ач холбогдлыг олон нийтэд таниулах, сурталчилах, мөн шийдвэр гаргах түвшинд ажиллаж байгаа болон ажиллахаар төлөвлөж байгаа эмэгтэйчүүдийг сургах чиглэлээр Хорооноос тасралтгүй арга хэмжээ явуулж байна.

Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.2 дахь хэсэгт нэр дэвшиж байгаа хүний 20-оос доошгүй хувь нь эмэгтэй гишүүн байхаар хуульчилсан бөгөөд Хүний эрхийн Комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн найрууллагын төсөлд нийт 5 гишүүний 40 хувь нь аль нэг хүйсийн гишүүн байхаар тусгаад байна.

Тав. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.84, 108.86, 108.87, 108.88, 108.90, 108.91, 108.92, 108.94, 108.95, 108.96, 108.98, 108.99, 108.100, 108.101, 108.103, 108.105/ :

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2017 оны А/27 тоот тушаалаар Гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эсрэг гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үүрэг бүхий Дэд зөвлөлийг байгуулсан ба бүрэлдэхүүнд нь хуулиар чиг үүрэг хүлээсэн бүх салбарын яам, агентлаг, төрийн бус байгууллагуудын төлөөлөл багтдаг.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, эрчимжүүлэх, хуулиар үүрэг хүлээсэн салбаруудын хамтын ажиллагаа, уялдаа холбоо, салбар дундын зохицуулалтыг үндэсний, салбар болон орон нутгийн түвшинд хангах зорилгоор “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэхэд олон талт хамтын ажиллагаа” Үндэсний чуулганыг 2017 оноос хойш жил бүрийн 4 дүгээр сард зохион байгуулдаг болсон. Чуулганаар яамд, 21 аймаг, нийслэл, 9 дүүргийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах Салбар зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга нар, эрүүл мэнд, боловсрол, соёл урлаг, гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газруудын удирдлагууд болон цагдаагийн алба хаагчид гэх зэрэг нийт 200 хүнийг оролцуулж, хуулийн хэрэгжилт, үр дүн, хүндрэл бэрхшээлийн шийдлийг хэлэлцдэг.

Монгол дахь жендэрт суурилсан хүчирхийлэл гэр бүлийн хүчирхийллийн тархалтын судалгааг 2017 онд улсын хэмжээнд хийсэн бөгөөд уг судалгаагаар эмэгтэйчүүдийн эсрэг үйлдэж буй хүчирхийллийн түвшинг тогтоосон ба судалгааны дүнд үндэслэн Гэр бүлийн хүчирхийлэл их гардаг, хохирогч хамгаалал шаардлагатай Баян-Өлгий, Дархан-Уул, Дорнод, Өвөрхангай, Өмнөговь, Хөвсгөл, Хэнтий аймаг, Баянзүрх, Хан-Уул дүүрэгт хохирогчдод тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх Нэг цэгийн үйлчилгээний төвийг шинээр байгуулсан. Уг ажлыг зохион байгуулахад орон нутгаас 623 сая төгрөг, олон улсын байгууллагаас 764,5 сая төгрөг тус тус зарцуулсан.

Байр, төвийн тоо, үйлчлүүлсэн хүний тоо:

	2015 онд	2016 онд	2017 онд	2018 онд	2019 онд
Нэг цэгийн үйлчилгээний төв	7	8	10	11	15
Түр хамгаалах байр	2	3	6	9	14
Үйлчлүүлсэн хүний тоо				1739	2417

Түр хамгаалах байрны 1 хүүхдэд ноогдох өдрийн зардлыг Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газрын даргын А/80 тоот тушаалаар батлагдсан зардлаар¹ тооцож, төрийн бус байгууллагад өгч байна.

“Гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг тэмцэхэд хууль зүйн салбарын чадавх, уялдаа холбоог бэхжүүлэх зорилгоор нийслэл, 21 аймгийн цагдаа, прокурор, шүүгч, өмгөөлөгч, нийгмийн ажилтан, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах Салбар зөвлөлийн гишүүд зэрэг нийт 1000 хүнд сургалт зохион байгуулав. Мөн Дотоод хэргийн их сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт сонгон үзэх байсан Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хичээлийг 2017 оны хичээлийн жилээс эхлэн заавал үзэх хичээлийн хөтөлбөрт оруулсан.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх Хамтарсан багийн гишүүд болох сум, дүүргийн Засаг дарга, өрхийн эмч, хэсгийн төлөөлөгч, сургуулийн нийгмийн ажилтан болон нийгмийн ажилтныг сургах, дахин сургах зорилгоор “Хамтарсан багийн үндэсний сургагч бэлтгэх сургалт”-ыг 2017, 2019 онуудад зохион байгуулж, үндэсний сургагч нараар 21 аймаг, 9 дүүргийн бүх Хамтарсан баг /2017 онд 609 хамтарсан багийн 4634 гишүүд, 2019 онд 676 хамтарсан багийн 4714 гишүүд/-ийн бүх гишүүдийг сургалтад хамруулж, ур чадварыг нь нэмэгдүүлсэн.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа Баривчлах төвд шүүхийн шийдвэрээр Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтад хамрагдах шийдвэртэй ирдэг гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгч нарт сургалт явуулах орчныг /135 сая төгрөг/ сайжруулж, сургалтын гарын авлага, материал боловсруулж хэвлүүлсэн. Сургалтад

¹19150 төгрөг

шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх болон цагдаагийн байгууллагын сэтгэл зүйч, нийгмийн ажилтнуудыг хамруулж эхлээд байна.

НҮБ-ын Ерөнхий Ассемблейн шийдвэрээр 1999 оноос эхлэн жил бүрийн 11 дүгээр сарын 25-ны өдрийг охид, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллийг таслан зогсоох олон улсын “Цагаан туузтаны өдөр” болгон зарласныг 2017 онд “Хайрла, хамгаал”, 2018 онд “Эерэг болГоё”, 2019 онд “ойлГОЁ-ХҮНдэлье” уриан дор улсын хэмжээний аян зохион байгуулж, хүчирхийллийг үл тэвчих нийгмийн ухамсар, иргэдийн мэдээллэх үүрэг, хүчирхийллийн хор уршгийг таниулсан сурталчилгааг уламжлалт хэвлэл мэдээллийн суваг болон сошиал мэдиагаар давтагдсан тоогоор 7,1 сая иргэд, олон нийтэд хүргэсэн. Үүний үр дүнд гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаарх Цагдаагийн байгууллагад ирэх дуудлага, мэдээллийн тоо өссөн дүнтэй байна.

Цагдаагийн Мэдээллийн технологи, холбооны төвийн гэмт хэрэг, зөрчлийн дуудлага, мэдээлэл хүлээн авдаг ECS, ECS mobile программуудад нэмэлт хөгжүүлэлт хийж eGBV гэсэн тусдаа программыг нэвтрүүлсэн. Уг eGBV гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч, үйлчдэгч нарын мэдээллийг зөвхөн Цагдаагийн байгууллагын алба хаагчаас гадна нэг цэгийн үйлчилгээний төв, түр хамгаалах байр, хамтарсан багууд мэдээллээр баяжуулж эхэлсэн нь хохирогчдод үзүүлэх үйлчилгээний үр нөлөө, оновчтой байдлыг зохистой төлөвлөж, хүргэхэд ач холбогдолтой болсон.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдсэн гэмт хэргээр шүүхээс 2017 онд 59, 2018 онд 146, 2019 оны 3 дугаар улирлын байдлаар 172 хэргийг хянан шийдвэрлэсэн байна.

Зургаа. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр /Зөвлөмж -108.109, 108.110, 108.111, 108.112, 108.114, 108.115, 108.151/:

2016 онд Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулиудад заасан үйлчилгээний дүрэм, журам, стандарт, нийт 54 баримт бичгийг баталж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Хуулиудын хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Хүүхдийн хөгжил, хамгааллын үндэсний хөтөлбөрийг Засгийн газрын тогтоолоор баталж, үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд, БСШУС-ын сайд, ЭМ-ийн сайдын хамтарсан тушаалаар батлан, хэрэгжүүлж байна.

2017 онд Ерөнхий сайдын захирамжаар Хүүхдийн төлөө зөвлөл шинэчлэн байгуулагдаж, жил бүр салбар дундын төлөвлөгөө батлан ажиллаж, ХТҮЗ-д мэргэжил аргазүйн дэмжлэг үзүүлэх, салбар дундын хамтын ажиллагаа, уялдаа холбоог сайжруулах чиг үүрэг бүхий ХНХамгааллын дэд сайдаар ахлуулсан ажлын хэсэг ажиллаж байна.

Хүүхэд хамгааллын тухай хуулиар хүүхдийг гэр бүл, боловсрол, эрүүл мэнд, цахим орчин, олон нийтийн арга хэмжээ, үйлчилгээ зэрэг 5 орчинд хамгаалахаар заасны дагуу Хүүхдийн хөгжил, хамгааллын стандартчиллын техникийн хороо

байгуулагдан, хүүхдийн зуслан, ЕБС-ийн дотуур байрын орчин, үйлчилгээ, хохирогчийг түр хамгаалан байрлуулах үйлчилгээ, Хүүхдийн тогтлоомын талбайн орчинд тавигдах шаардлага стандартуудыг тус тус батлан, мөрдөж байна.

Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны журмын дагуу аймаг, дүүрэгт хууль зөрчсөн, гэмт хэргийн гэрч, хохирогч болсон хүүхдэд эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх чиг үүрэгтэй салбар дундын “Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо” 2017 онд байгуулагдан ажиллаж байна. Уг хорооны үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, мэргэжил арга зүйн зөвлөмж, чиглэл өгч ажилласны үр дүнд хороогоор үйлчлүүлсэн хүүхдийн тоо 2017 онд 618, 2018 онд 902 болж өссөн үзүүлэлттэй байна. Тус хороодын **гишүүдийг чадавхжуулах сургалтын гарын авлага номыг боловсруулан, 2019 онд хорооны төрийн албаны 270 гишүүдийг сургалтад хамруулаад байна.**

Түүнчлэн боловсролын салбар дахь хүүхэд хамгааллын хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайдын 2018 оны А/476 дугаар тушаалаар “Ерөнхий боловсролын сургуулийн орчин дахь хүүхэд хамгааллын бодлого”-ыг батлан хэрэгжүүлж байна. Энэхүү бодлогыг хэрэгжүүлэх зөвлөмж гарын авлагыг боловсруулж, ерөнхий боловсролын сургуулийн захирал, нийгмийн ажилтныг чадавхжуулах Үндэсний сургалтыг 21 аймаг, Улаанбаатар хотод зохион байгуулснаас гадна холбогдох нөлөөллийн ажлыг сургууль, цэцэрлэгийн багш, сурган хүмүүжүүлэгч, эцэг эхчүүдэд шат дараатай зохион байгуулж байна.

Хөдөлмөрийн сайдын тушаалаар 2016 оны А/36 дугаар тушаалаар батлагдсан “Насанд хүрээгүй хүнийг ажиллуулахыг хориглосон ажлын байрны жагсаалт”-д гар аргаар алт олборлох, өнгөт болон хагас үнэт чулуу олборлох болон бусад төрлийн ашигт малтмал олборлох үйл ажиллагаа, уул уурхайн туслах үйл ажиллагаанд хүүхэд хөдөлмөр эрхлэхийг хориглосон. Мөн Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайдын 2017 оны “Бичил уурхайгаар ашигт малтмал олборлох журам”-д Бичил уурхай эрхлэгч этгээд нь 18 нас хүрсэн Монгол Улсын иргэн байх гэсэн заалтыг тусган хэрэгжүүлж байна.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд Олон Улсын Хөдөлмөрийн байгууллагын 138, 182 дугаар конвенцийн заалтад нийцүүлэн насанд хүрээгүй ажилтны хөдөлмөрийн насыг суурь боловсрол эзэмших насанд уялдуулж, хөнгөн ажил эрхэлж болох насыг 13-15 нас болгож, урлаг, спортын үзүүлбэр, зар сурталчилгаанд хүүхэд оролцуулахаар бол хүүхдийн эрхийн байцаагчаас тухай бүр зөвшөөрөл авах зохицуулалтыг орууллаа.

Долоо. Хүн худалдаалахтай тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.116, 108.117, 108.119, 108.120, 108.121, 108.122, 108.123, :

“Хүн худалдаалах гэмт хэрэгтэй тэмцэх” үндэсний хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2017 оны 148 дугаар тогтоолоор баталсан ба энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах, мэргэжлийн удирдлагаар хангах, хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий Дэд зөвлөлийг 2017 онд байгуулсан.

Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2017 оны Б/284 дүгээр тушаалаар Эрүүгийн цагдаагийн албаны Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх хэлтсийг “Зохион байгуулалттай гэмт бүлэг, хүн худалдаалах гэмт хэрэгтэй тэмцэх хэлтэс” болгон өөрчилж, хүн худалдаалах гэмт хэрэгтэй тэмцэх тасгийг шинээр байгуулсан.

Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд улсын төсвөөс 2018 онд 709 сая төгрөг, 2019 онд 506 сая төгрөгийг тус тус төсөвлөсөн. Уг төсвөөс зөвлөх үйлчилгээ үзүүлсэн төрийн бус байгууллагад 2017 онд 16,9 сая төгрөг, 2018 онд 95 сая төгрөг, 2019 онд 115,6 сая төгрөгийн санхүүжүүлт тус тус олгосон.

Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, Хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын алба хаагчдын хүн худалдаалах гэмт хэргийн талаарх ойлголт, мэдлэг, туршлага, чадавхийг үнэлэх судалгаа хийхийн зэрэгцээ цагдаа болон прокурор, хил хамгаалах, гадаадын иргэн харьяатын байгууллагын алба хаагч, шүүгч, өмгөөлөгч, нийгмийн ажилтан, эрүүл мэндийн ажилтан нарыг мэргэшүүлэх, мэргэжил, ур чадварыг нэмэгдүүлэх сургалтыг улсын хэмжээнд тасралтгүй зохион байгуулж байна.

Цахим орчин дахь зохистой хэрэглээг бий болгох, хүүхдийг цахим орчинд үйлдэгдэж буй гэмт хэрэг, түүний дотор хүн худалдаалах, бэлгийн мөлжлөгийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор “UNFRIEND” үндэсний хэмжээний аянг зохион байгуулсан. Уг ажлын хүрээнд урьдчилан сэргийлэх агуулга бүхий 55 постер, 15 видео сурталчилгаа, нэвтрүүлэг, 1 дуу бүтээж 31 телевиз, олон нийтийн цахим сүлжээгээр түгээсэн нь давхардсан тоогоор 6.101.000 хүнд хүрсэн байна.

Нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн газрууд тухайн орон нутгийн 18 телевиз болон 26 радио, тухайн аймгийн “facebook” цахим хуудсанд хүн худалдаалах гэмт хэргийн эсрэг мэдээ, мэдээлэл, шторкуудыг тогтмол байрлуулж байна.

Нөлөөлийн ажлын үр дүнд хүн худалдаалах гэмт хэргийн талаарх иргэдийн ойлголт, мэдлэг нэмэгдэж өөрсдийгөө энэ төрлийн гэмт хэрэгт өртсөн эсэх үнэлгээ, нөгөө талаас төрийн албан хаагч, үйлчилгээ үзүүлэгч нарыг гадаад болон дотооддоо илрүүлэх ур чадвар нэмэгдэж, хохирогчид үзүүлэх үйлчилгээг сайжруулсны үр дүнд 2018 онд нийт 19 иргэн, 2019 онд 7 иргэнийг тус тус гадаад улсаас эх оронд нь аюулгүй буцаан авчрах ажлыг олон улсын байгууллгын дэмжлэгтэйгээр зохион байгууллаа.

	Цагдаа	Прокурор	Шүүх
2017 онд	Шинээр бүртгэгдсэн 12	2002 оны ЭХТА 113 10 хэрэг 2015 оны ЭХТА-ийн 13.1 6 хэрэг	2002 оны ЭХТА 113 1 хэрэг хүлээн авч, шийдвэрлэсэн 1 хэрэг 2015 оны ЭХТА-ийн 13.1 2 хэрэг хүлээн авч, 0 шийдсэн
2018 онд	Шинээр бүртгэгдсэн 1	ХБМБ явуулсан: 2- шинээр үүсэн 1	Хүлээн авсан 0

Хүн худалдаалах гэмт хэргийн талаар Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн эрх зүй, криминологийн тэнхимээс “Эрүүгийн эрх зүйн тусгай анги”, “Криминалистикийн тактик”, “Гүйцэтгэх ажил” мэргэжлийн хичээлийн агуулгад 2-6 цагийн багтаамжтайгаар сургалтыг зохион байгуулж байна.

Тусгай арга хэмжээний үеэр олон нийтийн сүлжээн дэх садар самуун сурталчилсан болон хууль бус агуулга бүхий контент агуулсан групп, пэйж хуудсуудын мэдээллийг хүлээн авах “Хар жагсаалт” группыг үүсгэн 19,300 гишүүнийг элсүүлэн ажилласны зэрэгцээ хууль бус үйл ажиллагаа явуулсан 32 нийгмийн сүлжээний хуудас, группыг илрүүлж, Фэйсбүүк-д REPORT явуулж устгах арга хэмжээг авч эхэлсэн.

Хилээр нэвтэрч буй иргэдэд хүн худалдаалах, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын хууль бус эргэлтээс урьдчилан сэргийлэх, сэрэмжлүүлэг, мэдээллийн агуулгатай паспортын хавчуурга бэлтгэн хэвлүүлж, тогтмол тарааж байна.

Найм. Үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг хангах чиглэлээр:

Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын 2018 оны А/233 дугаар тушаалаар Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах Ажлын хэсгийг байгуулсан бөгөөд Ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүний 50 орчим хувь нь хэвлэн мэдээлэх эрх чөлөөтэй холбоотой иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөлөл байна. Хуулийн төсөлд сэтгүүлчийн нууц эх сурвалжийг хамгаалах, редакцийн хараат бус байдлыг баталгаажуулах, өөрөө удирдах ёсны байгууллагын талаарх зохицуулалтуудыг шинээр тусгаад байна.

Эрүүгийн хуулийн 1.4 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт Хүний үзэл бодол, итгэл үнэмшлийн төлөө эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхгүй байх зарчмыг тусган, мөн хуулийн 14.3 дугаар зүйл буюу Үзэл бодлоо илэрхийлэх, хэвлэн нийтлэх эрх чөлөөнд халдах үйлдлийг гэмт хэрэгт тооцон хуульчилсан. Хэрэв хууль зөрчиж ялгаварласан тохиолдолд гомдол хүсэлтээ гаргах, шийдвэрлүүлэх нөхцөл боломж хуульчлагдсан болно.

Ес. Ялгаварлан гадуурхах бүх хэлбэр, тэр дундаа ЛГБТ хүмүүсийг ялгаварлан гадуурхахтай тэмцэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.19, 108.20, 108.21, 108.41, 108.42, 108.53, 108.57, :

ХЗДХЯ-ны захиалгаар Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс “Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомж дахь ялгаварлан гадуурхахын эсрэг зохицуулалтын хэрэгжилт: бэлгийн цөөнхөд холбогдох зохицуулалт” сэдэвт судалгааг хийсэн бөгөөд уг судалгаанаас ялгаварлан гадуурхахын эсрэг бие даасан хууль батлахаас илүүтэйгээр салбар тус бүрт, холбогдох хууль тогтоомжид шаардлагатай зохицуулалтыг тусгах байдлаар шийдвэрлэх нь хэрэгжих боломжийн хувьд үр нөлөөтэй гэсэн дүгнэлтийг гаргасан. Цаашид энэ чиглэлд анхаарал хандуулахаар ажиллаж байна.

ХЭДКА-ны Trust Fund-ын дэмжлэгтэй хэрэгжүүлж байгаа төслийн хүрээнд ЛГБТ хүмүүсийн эрхийг хамгаалах НҮБ-ын “Free and equal campaign”-ыг Монгол Улсад албан ёсоор эхлүүлэх, ЛГБТ хүмүүсийн эрхийг хүндэтгэх, хамгаалах асуудлаар олон нийтийн дунд мэдээлэл, ухуулга сурталчилгаа хийж, шүүх, прокурорын байгууллагын ажилтнуудад сургалт зохион байгуулж байна.

НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн ээлжит 32 дугаар чуулганаар “Бэлгийн хандлага болон хүйсийн чиг баримжаанд суурилсан хүчирхийлэл болон ялгаварлан гадуурхалтаас хамгаалах тухай” тогтоолыг батлахад Монгол Улс “төлөө” санал өгсөн бөгөөд эл тогтоолоор анх удаа дээрх асуудлыг судлах бие даасан шинжээчийг томилсон.

Тайлангийн хугацаанд ЛГБТ иргэдийн эсрэг үйлдэгдсэн гэмт хэрэг бүртгэгдээгүй бөгөөд ЛГБТ төвийн тэргүүнтэй мэдээ мэдээлэл солилцож, хамтран ажиллаж байна.

Цагдаагийн ерөнхий газар “ЛГБТ төв” төрийн бус байгууллагын хамтын ажиллагааны хүрээнд “Үзэн ядалтын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх нь” /Хүний эрхийн/ гарын авлага материалыг сургалтын үйл ажиллагаанд ашиглаж байна.

“ХДХВ, ДОХ-оос үүдэлтэй ялгаварлан гадуурхалтыг зогсооё”, “Өөрчлөлтийг та, бид хийж чадна”, “Бид нэг тэнгэртэй” нэрийн дор нөлөөллийн арга хэмжээнүүдийг ЛГБТ хүмүүс, ХДХВ-ийн халдвартай амьдарч байгаа хүмүүсийн талаарх эерэг ойлголт мэдээллийг түгээх зорилгоор зохион байгуулав.

“Эрсдэлт бүлгийн хүн амд тусламж үйлчилгээ үзүүлэгчдийн хандлагыг өөрчлөх, нөлөөлөх чадавхжуулах” сургалтаар резидент эмч нарыг бэлгийн чиг баримжаа, хүйсийн баримжаа илэрхийлэл, түгээмэл тохиолдох БЗДХ, ХДХВ, ДОХ өвчний оношлогоо эмчилгээ, урьдчилан сэргийлэлтийн талаарх ойлголтыг төлөвшүүлэхээр явуулж байна.

Арав. Олон улсын гэрээнд нэгдэн орох, дотоодын хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, хүний эрхийн гэрээний хэрэглээг сайжруулах, сургалт зохион байгуулах чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.17, 108.18, 108.49, 108.26, 108.36, :

“Монгол Улсын олон улсын гэрээний тухай хуулийг 2016 шинэчилж баталсан бөгөөд олон улсын гэрээг соёрхон батлахдаа дотоодын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийг хамтад нь боловсруулж батлуулж байхаар хуульчилсан. Мөн Засгийн газраас “Монгол Улсын олон талт олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийн тайлан боловсруулах журам”, “Тайлан хариуцан боловсруулах байгууллагын хуваарь”-ийг шинэчлэн баталсан ба тайлангаа тогтоосон хугацаанд НҮБ-ын гэрээний холбогдох хороод хүргүүлж, хэлэлцүүлэх, тухайн ажлын хэрэгжилтэд хяналт тавих асуудлыг зохицуулсан нь тодорхой үр дүнтэй болов.

Гэхдээ олон улсын гэрээний тухай ойлголт мэдлэгийг бүх түвшинд гүнзгийрүүлэх, түүнийг хэрэгжүүлэх ажлыг улс орны болоод салбарын хөгжлийн бодлого, хөтөлбөртэй уялдуулах, мөн гэрээний хэрэгжилт, түүнийг тайлагнах ажлыг нэгдсэн бодлого, механизмаар хангах хэрэгцээ шаардлага байсаар байна. Ийм ч учраас Үүндэсний тайлагнах, хэрэгжүүлэх механизмыг (NRMF) боловсронгуй болгох, үндэсний чадавхийг бэхжүүлэх чиглэлээр сургалт зохион байгуулах, үндэсний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хянах мэдээллийн сан (NRTD) НҮБ-ын ХЭДКА-тай хамтран ажиллаж байна.

Шинэ Эрүүгийн хуулийн 29 дүгээр бүлэг буюу Хүн төрөлхтөний аюулгүй байдал, энх тайвны эсрэг гэмт хэрэг гэсэн бүлэгт түрэмгий дайныг төлөвлөх, бэлтгэх, өдөөх, дэгдээх, төрлөөр устгах зэрэг Ромын дүрэмд хамаарах зохицуулалтыг тусгасан. Мөн Олон улсын эрүүгийн шүүхийн Ромын дүрмийн “Түрэмгийллийн гэмт хэргийн тухай болон Дайны гэмт хэргийн тухай 8 дугаар зүйлийн нэмэлт, өөрчлөлт”, болон Олон улсын эрүүгийн шүүхийн дархан эрх ямба, дархан эрхийн тухай хэлэлцээрийг соёрхон батлахаар ажиллаж байна.

Монгол Улсын Засгийн газар НҮБ-ын Аюулгүйн зөвлөлийн 1325 дугаар тогтоолын агуулга, хэрэгжилтийн талаар судалгаа хийх, холбогдох албан тушаалтны чадавхийг бэхжүүлэх, үндэсний төлөвлөгөө боловсруулах талаар бүс нутгийн болон үндэсний хэлэлцүүлэг зохион байгуулж ажиллав. Тухайлбал, “НҮБ-ын АЗ-ийн Эмэгтэйчүүд, энх тайван, аюулгүй байдлын асуудлаарх 1325 дугаар тогтоол: Хэрэгжилт, үндэсний түвшинд үйл ажиллагааны хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж буй туршлага, сургамж” сэдвээр судалгаа хийж холбогдох хүмүүсийг бүс нутаг, олон улсын сургалт, хөтөлбөрт хамруулав.

Монгол Улс 1325 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлэх үндэсний төлөвлөгөөг батлан хамгаалах, аюулгүй байдлын салбар дахь жендэрийн асуудлыг судлах, сайжруулахад чиглүүлэх, чингэхдээ батлан хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэгтэй байгууллагуудыг хамруулахаар ажиллаж байна.

Арван нэг. Хүний эрхийн үндэсний комиссын мандатыг бэхжүүлэх чиглэлээр /Зөвлөмж – 108.25, 108.28, 108.29, 108.30, 108.31, 108.32, 108.33/ :

Засгийн газраас Хүний эрхийн үндэсний комиссын тухай хуулийн шинэчилсэн хуулийн төслийг УИХ-ийн нэгдсэн чуулганаар хэлэлцэж байна. Уг хуулийн төсөлд Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн нэр дэвшүүлэх, сонгон шалгаруулах ажиллагааг Парисын зарчимд нийцүүлэн комиссын гишүүний тоог 3 байсныг 5 болгон, сул орон тоон дээр нээлттэй сонгон шалгаруулалт явуулах, үйл ажиллагаагаа хараат бусаар хэрэгжүүлэх хангалттай төсөвтэй байхаар, комисст гаргасан гомдол хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад гишүүнийг комиссоос хүргүүлж буй шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг биелүүлэхгүй удаашруулах, хүний эрхийн зөрчлийг таслан зогсоох талаар шуурхай, тодорхой арга хэмжээ авахгүй байгаа нь илэрхий байгаа тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх гэх зэрэг олон зохицуулалтыг нарийвчлан тусгаад байна.

Арван хоёр. Бусад /Зөвлөмж – 108.144, 108.145, 108.162, 108.160, 108.52, 108.125, 108.129/

Гадаад харилцааны сайдын тушаалаар НҮБ-ын Бизнес ба хүний эрхийн удирдах зарчмыг хэрэгжүүлэх үндэсний үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулах Ажлын хэсгийг байгуулж, төлөвлөгөө боловруулах үйл явцыг 2019 оны 5 дугаар сард албан ёсоор эхлүүлэв. Энэ ажилд НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлийн Бизнес ба хүний эрхийн асуудал хариуцсан Ажлын хэсэг мөн ХЭДКА оролцсон. Үндэсний төлөвлөгөө боловсруулахад техник, арга зүйн зөвлөлгөө, туршлага авах зорилгоор НҮБХХ, НҮБ-ын ХЭДКА мөн ЕХ–той хамтран ажиллаж байна.

Монгол Улсын Их хурал 2016 оны 24 дүгээр тогтоолоороо “Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030” хөтөлбөрийг баталж, “Монгол хүний дундаж наслалтыг 78-д хүргэх” зорилтыг дэвшүүлж, 2016-2030 он хүртлэх 15 жилийг 5 жилийн давтамжтайгаар хүрэх түвшинг тодорхойлсон.

ДЭМБ, БНСУ-ын Олон улсын эрүүл мэндийн сан, Солонгосын иргэдийн сантай хамтран “Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээнд мобайл технологийн хэрэглээг нэвтрүүлэх, өргөжүүлэх” төслийг 21 аймаг 9 дүүргийн 114 өрх, сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвд хэрэгжүүлж, зөөврийн зүрхний цахилгаан бичлэгийн аппарат, зөөврийн ЭХО, цусны даралт хэмжигч аппарат, сахар, холестрол хэмжигч, 4 төрлийн хурдавчилсан оношлуур, шинжилгээ авахад хэрэглэгдэх эмнэлгийн хэрэгсэл, Samsung tablet 2, Ipad 1 зэрэг тоног төхөөрөмжөөр хангаж, эмч, эрүүл мэндийн нийгмийн ажилтан, сувилагч, лаборантуудыг сургаж бэлтгэсэн. Уг үйл ажиллагааг дэмжиж Төв, Булган, Дундговь, Хэнтий аймгийн Засаг дарга нар өөрийн санхүүжилтээр мобайл технологийг өргөжүүлж, аймгийн 50 анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагад төслийг нэвтрүүлж, эмч, мэргэжилтнүүдийг чадавхижуулах сургалтад 90 хүнийг хамруулан зохион байгууллаа.

Монгол хүний эрүүл, аюулгүй хүнс хэрэглэх эрхийг хангах, хүнсний аюулгүй байдлын зохистой тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор “Эрүүл хүнс – Эрүүл Монгол хүн” үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулан Засгийн газрын 2019 оны 52 дугаар тогтоолоор батлуулав. Тус хөтөлбөрийн хүрээнд хүн амын хэрэглээ, шим тэжээлийн боловсролыг сайжруулах зорилгоор “Өглөөний цай”, “Ээжийн сонголт-Эрүүл хүнс” хөдөлгөөнийг өрнүүлж эхлээд байна.

Мөн Хүнсний аюулгүй байдлын менежментийн тогтолцоо — Хүнсний сүлжээний аливаа байгууллагад тавигдах шаардлагууд ISO 22000:2018 олон улсын стандартыг үндэсний стандартаар батлаад байна.

Монгол Улс нь НҮБ-ын Дүрвэгсдийн эрх зүйн байдлын тухай Конвенцид нэгдэж ороогүй гэхдээ Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал болон нэгдэн орсон хүний эрхийн бусад конвенцоор хүлээсэн үүргээ биелүүлэн ажиллаж байна. НҮБ-ын Дүрвэгсдийн асуудал эрхэлсэн комиссаторын газраас шийдвэрлэгдэж хариу иртэл гуравдагч орон руу дүрвэх зорилгоор ирж байгаа болон тус улсад оршин сууж байгаа дүрвэх хүсэлт

гаргасан гадаадын иргэнд Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суух зөвшөөрлийг Гадаадын иргэн, харьяатын газраас холбогдох журмын дагуу олгож байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 51 дүгээр тогтоолоор Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг, Засгийн газрын 2017 оны 114 дүгээр тогтоолоор “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г батлан хэрэгжүүлж байна. Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиглэлээр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч байгууллагуудын удирдлага, албан тушаалтнуудтай тухай бүр уулзалт, зөвлөгөөнийг хийж, мэдээлэл, арга зүйн зөвлөгөө, зөвлөмжөөр хангах, үйл ажиллагааг нь уялдуулан зохицуулах ажлыг тогтмол зохион байгуулж байна. Тухайлбал Авлигатай тэмцэх байгууллагаас яам, агентлаг, тэдгээрийн харьяа төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүд, нийслэл, 9 дүүрэг, 21 аймаг, 140 орчим суманд тус бүр 2 удаа томилолтоор ажиллаж, ашиг сонирхлын зөрчилтэй холбоотой тогтоогдсон нийтлэг дутагдал, ололт, цаашид авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, авлигын эрсдлийг бууруулах, илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгах, дахин гаргуулахгүй байх талаар холбогдох байгууллагууд хамтран ажиллаж байна.

Мөрдөн шалгах ажлын хувьд 2018 оны эхний 9 сарын байдлаар хугацаанд хуульд заасан харьяаллын дагуу 871 хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсныг өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал, мөрдөн шалгасан хэрэг 3 дахин, шүүхэд шилжүүлэх саналтай прокурорт шилжүүлсэн хэрэг 2.3 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.

Төлбөрийн чадваргүй яллагдагчид үзүүлэх Хууль зүйн туслалцааны төв нь улсын хэмжээнд 21 аймаг, нийслэлийн 8 дүүрэг, хүн ам ихээр суурьшсан 2 сум, нийт 31 салбарт 52 улсын өмгөөлөгч, 7 өмгөөлөгчийн туслах ажиллаж байна.

2016-2019 онд шүүхээр болон шүүхийн өмнөх шатанд шийдвэрлүүлсэн нийт 6019 хэргийн 6689 холбогдогчийн 846 нь насанд хүрээгүй хүүхэд, 1253 нь бичиг үсэг тайлагдаагүй, 309 нь хөгжлийн бэрхшээлтэй, оршин суух тодорхой хаяггүй Монгол Улсын иргэн 14, гадаадын иргэн 13 байна.

Улсын өмгөөлөгчдийн мэдлэг чадварыг нэмэгдүүлэх, шинээр батлагдсан хууль тогтоомж, дүрэм журмыг таниулах, шүүхийн практикт ач холбогдол бүхий хуульчийн мэргэжлийн ур чадварыг сайжруулах зорилгоор Монголын Хуульчдын холбоотой хамтран 2016-2019 онд хуульчийн багц цаг хангах сургалтыг амжилттай зохион байгуулж, 177 улсын өмгөөлөгчийг хамруулсан.

Хууль зүйн туслалцааны тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулж байгаа бөгөөд уг төсөлд Хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн арван найман насанд хүрээгүй хохирогч, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн хохирогч, төлбөрийн чадваргүй сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгч, хүүхдийн тэтгэлэг гаргуулах нэхэмжлэл гаргасан иргэн төлбөрийн чадваргүй бол газар өмчлөх эрх нь зөрчигдсөн иргэн төлбөрийн чадваргүй бол, Хүүхэд хамгааллын тухай хуульд заасан эрсдэлт нөхцөлд байгаа хүүхэд, ахмад настан, хөдөлмөрийн чадвараа бүрэн алдсан хүн, өрх толгойлсон олон хүүхэдтэй эцэг/эх хууль зүйн туслалцаа авах, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн хамаарахаар тусгагдаад байна.

Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай Засгийн газар болон хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас батлах дараахь 7 журмыг баталснаар гэр хороололд оршин суугч иргэдийн эзэмшил, өмчлөлийн газартай холбогдсон эрхийн зөрчил дахин давтагдахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлэв. Үүнд:

1/ Засгийн газрын 2018 оны 222 дугаар тогтоолоор “Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааны нөхөх олговор олгох журам”, мөн оны 341 дүгээр тогтоолоор “Гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах зорилгоор өмчлөгч, эзэмшигч газраар хувь нийлүүлэх журам”;

2/ Барилга, хот байгуулалтын сайдын 2016 оны 84 дүгээр тушаалаар “Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл хэрэгжүүлэх талбайг сонгох үлгэрчилсэн журам”, 125 дугаар тушаалаар “Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөлд оролцогчдын хооронд байгуулах гурван талт гэрээний үлгэрчилсэн загвар”, 126 дугаар тушаалаар “Ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих үйл ажиллагааны журам”, 2018 оны 46 дугаар тушаалаар “Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах үйл ажиллагааны журам”, 202 дугаар тушаалаар “Гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах үйл ажиллагааны журам”.

Мөн гэр хорооллын иргэдэд дээрх хууль, журмыг сурталчлах, мэдээллээр хангах зорилгоор Барилга хот байгуулалтын яам, Нийслэлийн Засаг даргын тамгын газар, Японы ЖАЙКА олон улсын байгууллагатай хамтран “Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааны сургагч багш бэлтгэх практик сургалт”-ыг 2018 оны 11 сард зохион байгуулж нийт 34 сургагч багшийг гэрчилгээжүүлээд байна.

oooOooo